

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ
ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

САВЮК МАРИНА ФЛОРІВНА

УДК 342.71:35

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна»

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Фрицький Юрій Олегович
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
завідувач кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Новицький Андрій Миколайович
Університет Державної фіскальної служби України,
професор кафедри цивільного права та процесу;

кандидат юридичних наук
Саунін Роман Дмитрович
Національна академія внутрішніх справ,
викладач кафедри тактичної підготовки

Захист відбудеться «27» вересня 2016 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.139.01. Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» за адресою: 03115, м. Київ, вул. Львівська, 23

З дисертацією можна ознайомитись на офіційному веб-сайті та бібліотеці Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» за адресою: 03115, м. Київ, вул. Львівська, 23

Автореферат розісланий «26» серпня 2016 р.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

М.П. Пихтін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Питанню розвитку адміністративно-правових засад інформаційного суспільства приділялася значна увага суб'єктами владних повноважень, зокрема Законом України від 9 січня 2007 р. № 537-V було ухвалено «Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», що стало вагомим чинником в аналізованій сфері. Однак більшість його позитивних положень не реалізовано до сьогодні. Так, згідно з даними низки міжнародних аналітичних агенцій (Freedom House, Internet World Stats, Economy Watch) рівень проникнення Інтернету в нашій країні – близько 34%. Україна за цим показником займає передостаннє місце в Європі, що підтверджується результатами авторського соціологічного опитування: лише 34% опитаних громадян вважають загальний рівень розвитку інформаційного суспільства задовільним [Додаток А].

З метою підняття життєвого рівня громадян України українському суспільству потрібно розвиватися на засадах інформаційного, створення новітнього інформаційного ресурсу. А для цього маємо всі необхідні складові – талановитих учених, розширену систему вищих навчальних закладів, які готують ІТ та інших необхідних для інформаційного виробництва спеціалістів, загалом працелюбність українського народу та високий рівень його освітньої культури.

Іншими словами, інформаційне суспільство несе українському народу позитивні блага, значно покращує комфортність його життя в побуті, праці й відпочинку. Динаміка розвитку інформаційного суспільства значною мірою залежать від обґрунтованості відповідної державної політики та забезпечення публічного управління в цій сфері.

Окремі аспекти адміністративно-правових засад інформаційного суспільства розкрили у своїх працях вчені І. Арістова, Д. Белл, П. Біленчук, Т. Боголіб, М. Брижко, А. Гринберг, І. Давидова, Е. Дайсон, В. Данільян, Ю. Дика, Д. Дюжев, М. Дяченко, М. Кастельс, Б. Колесніков, А. Колодюк, В. Курило, О. Логінов, Є. Макаренко, М. Макарова, О. Манако, О. Маруховський, М. Маршалл, К. Мей, Н. Новицька, Г. Почепцов, Н. Пустовіт, О. Рубанець, А. Сагалович, С. Сищенко, В. Скалацький, О. Соснін, Е. Тоффлер, Ф. Уебстер, В. Фурашев, О. Шевчук, В. Щербина та ін.

Методологічні адміністративно-правові засади інформаційного суспільства сформував вчені-адміністративісти: В. Авер'янов, Ю. Аністратенко, О. Андрійко, І. Арістова, О. Бандурка, Ю. Битяк, Л. Біла-Тіунова, В. Білоус, В. Бевзенко, К. Бортняк, В. Василенко, В. Галуцько, Ю. Гарус, І. Голосніченко, С. Гончарук, Н. Грабар, І. Гриценко, С. Гусаров, О. Дідич, Е. Додін, О. Дрозд, В. Дюкарев, Н. Дукова, О. Єщук, В. Заросило, Р. Калюжний, П. Кикоть, В. Ковальська, І. Коліушко, Т. Коломоець, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Кузьменко, А. Куліш, В. Курило, Є. Курінний, К. Левченко, У. Ляхович, В. Олефір, Д. Лук'янець, В. Майоров, Р. Мельник, В. Мозоль, С. Овчарук, А. Подоляка, Д. Приймаченко, О. Рябченко,

О. Синявська, С. Стеценко, В. Столбовий, О. Харитоновна, С. Шестаков, В. Шкарупа, Х. Ярмакі, Н. Янюк, А. Новицький та ін.

Разом із тим, безпосередньо предметом їхніх досліджень проблема адміністративно-правових засад інформаційного суспільства не була – свої наукові пошуки вони зосереджували на більш загальних чи суміжних питаннях.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснено відповідно до «Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», затверджених Законом України від 9 січня 2007 р. № 537-V, «Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки» затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847, «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента від 12 січня 2015 р. № 5, та плану науково-дослідницької роботи кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» за темою «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0107U008696). Тема дослідження відповідає Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2011-2015 роки, затвердженим Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 липня 2010 р. № 1, та перспективним напрямкам кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями, перелік яких затверджено рішенням Президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11.

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад, нормативних основ і практичної реалізації публічною адміністрацією своїх повноважень у сфері інформаційного суспільства запропонувати пропозиції щодо вдосконалення чинного основоположного та спеціального законодавства, спрямованого на підвищення ефективності забезпечення прав і свобод громадян у сфері інформаційного суспільства.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі основні завдання:

- з'ясувати зміст і сутність інформаційного суспільства як об'єкта адміністративно-правових відносин;
- виявити спеціальні принципи адміністративного права у сфері інформаційного суспільства;
- розкрити адміністративно-правові аспекти права людини в інформаційному суспільстві;
- сформулювати поняття та розкрити зміст механізму адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційного суспільства;

- визначити адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють захист прав людини в інформаційному суспільстві;

- розкрити форми і методи адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства;

- виявити передовий європейський досвід у сфері інформаційного суспільств;

- удосконалити напрямки й законодавство у сфері інформаційного суспільства в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері адміністративно-правових засад інформаційного суспільства.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади інформаційного суспільства.

Методи дослідження. У дисертації було використано систему методів наукового пізнання – загальнофілософські, загальнонаукові, загальнологічні та спеціальнонаукові методи.

Діалектичний метод набув широкого використання в першому розділі щодо виявлення юридичної природи інформаційного суспільства як об'єкта адміністративно-правових відносин, спеціальних принципів адміністративного права, формування прав людини в інформаційному суспільстві. Логічні методи аналізу й синтезу та індукції й дедукції використано у другому підрозділі. Формально-догматичний метод наукового пізнання використовувався в усіх розділах дисертації для з'ясування змісту чинного законодавства та його вдосконалення. Метод систематизації та узагальнення явищ задіяно майже в усіх підрозділах дисертації. У третьому розділі провідним став метод порівняльного правознавства та правового прогнозування. Статичний метод забезпечив проведення статистичного дослідження.

Нормативну та емпіричну основу дослідження склали основоположні документи та національне законодавство країн-учасниць Європейського Союзу, норми Конституції України, законів і підзаконних нормативно-правових актів України, які визначають адміністративно-правові засади інформаційного суспільства, й узагальнення практики діяльності публічної адміністрації у цій сфері. Висновки і пропозиції дисертантом було сформульовано на підставі наукових праць учених-адміністративістів та інших науковців у галузі теорії держави і права, інформаційного та міжнародного й інших галузей права. Для дослідження суспільної думки «експертів» було проведено соціологічне опитування 754 громадян України.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є одним з перших комплексним монографічним дослідженням у вітчизняній правовій літературі, присвяченим аналізу адміністративно-правових засад інформаційного суспільства. У результаті проведеного аналізу сформульовано низку нових теоретичних положень, обґрунтовано відповідні

висновки, рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України в зазначеній сфері, зокрема:

уперше:

– визначено, що інформаційне суспільство як об'єкт адміністративно-правових відносин – це різноманітні блага у формі ефективного виявлення, фіксації та переробки інформації, ІТ технологій, виробництво знань, публічних технологій, інформаційної економіки, культури інформаційного суспільства, які становлять публічну цінність для споживачів інформаційних ресурсів, а також діяння суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення права фізичних та юридичних осіб на інформацію та свободу інформації, що реалізуються на основі адміністративно-правових норм;

– доведено, що Європейська спільнота є інформаційною як за процедурами, методами та формами діяльності публічної адміністрації, так і за самою місією функціонування;

отримали подальшого розвитку:

– адміністративно-правові аспекти прав людини в інформаційному суспільстві, які полягають у сукупності загальних (природних), міжнародних, конституційних і спеціальних адміністративних прав, негативних і позитивних можливостей фізичних і юридичних осіб в Україні, які забезпечуються публічною адміністрацією;

– адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства – як сукупність прав, обов'язків та відповідальності публічної адміністрації, які забезпечують права й законні інтереси фізичних і юридичних осіб у сфері інформаційного суспільства та мають право використовувати передбачені для них законодавством права;

– форми і методи адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства, що є основними адміністративними інструментами, за допомогою яких публічна адміністрація забезпечує права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб у сфері інформаційного суспільства;

удосконалено:

– розуміння спеціальних принципів адміністративного права у сфері інформаційного суспільства – як основних вихідних, об'єктивно зумовлених засад, на яких базується діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення права та законних інтересів фізичних і юридичних осіб в інформаційному суспільстві;

– механізм адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційного суспільства – як сукупності змістовних, що спрямовані на людину й забезпечення права, ознак, та формальних, як сукупності адміністративно-правових засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив публічної адміністрації на суспільні відносини інформаційного суспільства шляхом переведення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин у цій сфері, що здійснюється за

допомогою системи адміністративних засобів і форм з метою ефективного забезпечення інформаційних прав;

– напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні шляхом англізації заходів щодо уведення безвізового режиму між Україною і країнами-учасниця ЄС та запровадження зони вільної торгівлі між Україною і ЄС, активного проведення інформаційних компаній щодо протидії агресії «Руського миру», створення ІТ-технологічних парків, удосконалення законодавства щодо конкретизації відповідальності держави за розвиток і функціонування інформаційного суспільства, розширення адміністративної відповідальності за порушення прав і свобод громадян у сфері інформаційного суспільства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки і пропозиції, отримані здобувачем, можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшої теоретичної розробки питань адміністративно-правових засад інформаційного суспільства;

– у правотворчості – щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері адміністративно-правових засад інформаційного суспільства [додаток Б];

– у правозастосовній діяльності – щодо покращення адміністративно-правового статусу управлінь НБУ (Акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 17 листопада 2015 р.);

– у навчальному процесі – у розробці та викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право України», підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій (Акт упровадження Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 1 грудня 2015 р.).

Апробація результатів дисертації. Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», де була виконана дисертація. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлювалися під час роботи на трьох науково-практичних конференціях: «Молодь: освіта, наука, духовність» (21-22 квітня 2015 р., м. Київ), «Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації конвенції ООН Про права інвалідів» (18-19 листопада 2015 р., м. Київ), «Молодь: освіта, наука, духовність» (12-14 квітня 2016 року, м. Київ).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено в п'ятьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, зокрема одній статті – у міжнародному виданні, та трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими планами, визначаються мета і задачі роботи, основні методи дослідження, його об'єкт і предмет, сформульовано основні положення та

позиції, що виносяться на захист, їх наукову новизну, наведено дані щодо апробації результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади адміністративних аспектів інформаційного суспільства» містить три підрозділи, присвячені аналізу інформаційного суспільства як об'єкта адміністративно-правових відносин, характеристиці спеціальних принципів адміністративного права у сфері інформаційного суспільства, а також адміністративно-правовим аспектам прав людини в зазначеній сфері.

У підрозділі 1.1 *«Інформаційне суспільство як об'єкт адміністративно-правових відносин»* визначено основні риси інформаційного суспільства як об'єкта адміністративно-правових відносин. Встановлено, що інформаційне суспільство є вищим цивілізаційним досягненням людства, воно базується на фундаменті знань, в якому наука відіграє пріоритетну роль у розвитку окремих країн і світового співтовариства в цілому. В інформаційному суспільстві розвиваються країни, які отримують основні доходи від виробництва знань (у вигляді інформації, науки, мистецтва, освіти та ін.) і перероблення інформації та високих технологій, які випереджають примусову силу і значною мірою визначають характер влади.

Об'єкти правовідносин у сфері інформаційного суспільства – це те, на що спрямовано інтереси споживачів інформаційних ресурсів, з приводу чого вони вступають в адміністративно-правові відносини. Об'єктом інформаційно-правових відносин є інформація як нематеріальні результати інтелектуальної (розумової) діяльності людини, що існують у доступній для людини формі, збір, зберігання, використання та знищення якої регулюються юридичними нормами. У цьому аспекті виділяють суто інформаційні, інформаційно-управлінські, інформаційно-майнові, інформаційно-трудова та інші суспільні відносини (створення, збирання, одержання, зберігання, оброблення, використання, поширення, охорони й захисту).

Визначено, що адміністративно-правові відносини у сфері інформаційного суспільства – це суспільні відносини, урегульовані нормами адміністративного права, які встановлюють основоположні засади та інші чинники існування й використання інформаційного суспільства.

У підрозділі 1.2 *«Спеціальні принципи адміністративного права у сфері інформаційного суспільства»* зроблено висновок, що під спеціальними принципами адміністративного права у сфері інформаційного суспільства слід розуміти основні вихідні, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб в інформаційному суспільстві.

Виявлено, що до принципів діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства належать такі вихідні положення: 1) принцип людиноцентристського спрямування діяльності публічної адміністрації щодо якнайповнішого забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних і

юридичних осіб в інформаційному суспільстві; 2) принцип зв'язаності публічної адміністрації міжнародним правом і національним законодавством під час їх негативного втручання в діяльність невідчужуваних фізичних і юридичних осіб у сфері інформаційного суспільства; 3) принцип зобов'язальної ролі суб'єктів публічної адміністрації в системі інформаційного суспільства щодо якнайповнішого забезпечення в цій сфері прав, свобод і законних інтересів невідчужуваних фізичних і юридичних осіб; 4) принцип провідної ролі публічної адміністрації в забезпеченні прав нужденних (дітей і молоді з бідних сімей, безхатченків, мігрантів, внутрішньо переміщених осіб і біженців, безробітних, кочових народів, осіб з особливими потребами, літніх людей, бідного населення в сільській місцевості) у сфері інформаційного суспільства; 5) принцип зобов'язальної ролі публічної адміністрації в організації розбудови інфраструктури інформаційного суспільства; 6) принцип провідної ролі публічних установ (бібліотеки, архіви, музеї, колекції культурних цінностей та інші суспільні пункти доступу до наукової та культурної спадщини) в інформаційному суспільстві; 7) принцип зобов'язальної ролі публічної адміністрації в забезпеченні неперервного навчання всіх категорій населення щодо послідовного оволодіння потенціалом ІТ; 8) принцип розвитку інформаційного суспільства на засадах міжнародних стандартів як необхідна умова динамічного поширення переваг інформаційного суспільства.

У підрозділі 1.3 «Права людини в інформаційному суспільстві: адміністративно-правові аспекти» досліджуються адміністративно-правові аспекти прав людини в інформаційному суспільстві. З'ясовано, що адміністративні права людини в інформаційному суспільстві є нероздільними з діяльністю публічної адміністрації. Іншими словами, до таких прав належать лише ті природні, конституційні, цивільні права людини, які забезпечуються (або потенційно можуть забезпечуватися) публічною адміністрацією. Такі права базуються на розумінні того, що вони спрямовані на задоволення інформаційних потреб та інтересів індивіда, необхідні йому для нормального функціонування за умов дотримання моральних засад суспільства.

Інформаційні права першого покоління визначають невідчужувані (негативні свободи), що полягають у недоторканності особистості: право на ім'я, особисті папери, таємницю кореспонденції, на свободу літературної, художньої, наукової та технічної творчості.

Загальні адміністративно-правові аспекти прав людини в інформаційному суспільстві полягають у праві громадян мати безперешкодний допуск, який забезпечується публічною адміністрацією до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів, інших інформаційних ресурсів та чіткого і прозорого законодавчого визначення обмежень у цій сфері. Зокрема фізичним і юридичним особам в Україні публічною адміністрацією має забезпечуватися право допуску до публічної інформації та її своєчасного оприлюднення.

З погляду міжнародного права, до адміністративних прав у сфері інформаційного суспільства слід віднести такі: на свободу переконань і вільне їх виявлення; на свободу шукати, одержувати й поширювати інформацію; на захист від неправомірного інформаційного втручання (право на конфіденційність інформації щодо особистого життя).

Розділ 2 «Механізм адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційного суспільства» складається з трьох підрозділів і присвячений розкриттю його складових елементів.

У підрозділі 2.1 *«Поняття і зміст адміністративно-правового регулювання інформаційного суспільства»* встановлено, що під механізмом адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційного суспільства слід розуміти сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив публічної адміністрації на суспільні відносини інформаційного суспільства шляхом переведення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин у цій сфері, що здійснюваний за допомогою системи адміністративних засобів і форм з метою ефективного забезпечення інформаційних прав, зокрема права збирати інформацію, права зберігати інформацію, права вільно використовувати інформацію і права поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб.

Змістовна ознака механізму адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційного суспільства складається з набору цілей: обов'язку публічної адміністрації попередити, не допустити та припинити протиправне посягання на права, свободи та публічні законні інтереси фізичних і юридичних осіб у сфері інформаційного суспільства та забезпечити притягнення винних осіб до адміністративної чи іншого виду юридичної відповідальності.

До елементів механізму адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційного суспільства належать: норми адміністративного права та їх зовнішнє вираження – джерела адміністративного права; спеціальні принципи діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства; адміністративно-правові відносини у сфері інформаційного суспільства; адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, яка забезпечує права і свободи у цій сфері; форми та методи діяльності суб'єктів публічної адміністрації та адміністративні процедури забезпечення прав свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб в інформаційному суспільстві.

Підрозділ 2.2 *«Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють захист прав людини в інформаційному суспільстві»* присвячений висвітленню адміністративно-правових аспектів правового статусу публічної адміністрації в означеній сфері. Визначені особливості адміністративно-правового статусу таких суб'єктів публічної адміністрації як Кабінет Міністрів України, Міністерство інформаційної політики України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України,

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Український державний центр радіочастот.

Визначено, що форми діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання інформаційної сфери – це зовнішнє вираження однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій загальної та спеціальної публічної адміністрації, здійснене в рамках режиму законності та компетенції для досягнення адміністративно-правової мети – публічного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства та держави у сфері інформаційного суспільства.

Наведено авторську дефініцію адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства як сукупності прав, обов'язків і відповідальності публічної адміністрації (передусім громадських об'єднань), які відповідно до законодавчо визначеної компетенції (обов'язкової чи факультативної) забезпечують права й законні інтереси фізичних і юридичних осіб у сфері інформаційного суспільства та мають право використовувати передбачені для них законодавством права.

Підрозділ 2.3 «Форми і методи адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства» присвячений розкриттю зовнішніх виявів, а також способів та засобів адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства.

Метод переконання в діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства – це процес послідовно здійснюваних дій публічною адміністрацією, який полягає у використанні різних роз'яснювальних, виховних, організаційних заходів для формування волі суб'єктів адміністративного права у сфері інформаційного суспільства, щоб вони добровільно підпорядковувалися юридичним приписам і свідомо брали участь в їх виконанні. Найпоширенішим методом діяльності Міністерства інформаційної політики є здійснення широкої систематичної роз'яснювальної роботи з різних питань (щодо підтримки реформ, вимушених переселенців, з питань протидії проявам сепаратизму, проведення мобілізації).

Адміністративний примус у сфері інформаційного суспільства є обмеженим: він обмежується системою адміністративних санкцій, які застосовуються судом за протоколами про адміністративні правопорушення, що складені спеціальними суб'єктами публічної адміністрації за порушення прав громадян у сфері інформаційного суспільства та забезпечення публічного інтересу держави й суспільства в цілому.

Адміністративний контроль як метод діяльності публічної адміністрації є самостійним засобом діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства, який полягає в тому, що суб'єкт контролю здійснює перевірку й облік того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції шляхом виявлення порушень вимог законодавства у сфері інформаційної сфери. Однак у сфері

інформаційного суспільства, в умовах свободи слова і ЗМІ, адміністративний контроль має обмежене застосування, зокрема здійснюється у галузях криптографічного та технічного захисту інформації, діяльності з розроблення, виготовлення спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації, торгівлі ними.

Розділ 3 «Напрями вдосконалення адміністративно-правових засад інформаційного суспільства» складається з двох підрозділів, в яких на основі європейського досвіду обґрунтовуються пропозиції щодо вдосконалення суспільних відносин в аналізованій сфері.

У підрозділі 3.1 *«Передовий європейський досвід у сфері інформаційного суспільства (адміністративно-правові аспекти)»* з'ясовано, що формування інформаційного простору в Україні здійснюється на основі концепції єдиної інформаційної політики Євросоюзу, яка реалізується через стратегії, програми і проекти міжурядових регіональних організацій, таких як Рада Європи, Європейській Союз, Організація з безпеки і співробітництва у Європі, Центральноевропейська Ініціатива, Організація Північно-Атлантичного Співробітництва.

Телекомунікаційна політика ЄС ґрунтується на заходах щодо зближення законодавчих, підзаконних та адміністративних норм держав-членів, спрямованих на запровадження функціонування внутрішнього ринку, забезпечення конкуренції щодо вжиття заходів для полегшення особам започаткування та ведення самостійної підприємницької діяльності.

ЄС підтримує конкурентоспроможність інформаційного сектору шляхом відкритого конкурентоспроможного ринку, заснування та розвитку підприємств (зокрема малих і середніх), заохочення ефективного використання промислового потенціалу інноваційних досліджень і технічного розвитку. З цією метою мають розвиватися транс'європейські мережі, зокрема шляхом упровадження єдиних технічних стандартів.

Інформаційна політика Ради Європи визначає основоположні засади щодо створення об'єднаної системи комп'ютерних мереж, впровадження концепції інформаційної економіки, розвитку глобального ринку інформаційних послуг та електронної торгівлі, дотримання культурної самобутності та ідентичності, захисту права інформаційної інтелектуальної власності.

Провідними засобами діяльності Європейської Комісії у сфері інформаційного суспільства є інформаційні кампанії, зокрема: «Стратегія «Європа 2020» нової політичної стратегії розвитку Європейського Союзу до 2020 року; «Майбутнє Європи»; «Обрій 2020» (визначає пріоритетні напрямки розвитку науки щодо фінансування багатобічних міжнародних проектів на конкурсній основі через національні контактні точки).

У підрозділі 3.2 *«Напрями вдосконалення законодавства у сфері інформаційного суспільства в Україні»* обґрунтовано основні напрямки

вдосконалення законодавства в зазначеній сфері, а також конкретні зміни та доповнення.

Наголошується увага, що Міністерство інформаційної політики України має більш активно займатися різноманітними інформаційними компаніями, наприклад такими як: «Українська двомовність», в якій пропагувати широкий вжиток англійської мови громадянами України у всіх сферах суспільного життя; «ІТ-технологічний парк», в якій пропонувати громадянам України об'єднуватися і створювати ІТ-технологічні парки.

Необхідність англізації всього вітчизняного суспільства є першочерговим завданням публічної адміністрації та всього українського суспільства. Без цього годі говорити про будь-які інші напрямки розвитку інформаційного суспільства в Україні. До того часу, поки більшість населення України не буде розуміти і говорити англійською мовою та документообіг у вітчизняних юридичних особах не буде паралельно здійснюватися цією мовою, вітчизняне суспільство не стане інформаційним.

Оголошення Президентом України Року англійської мови в Україні є нагальним і першочерговим щодо розвитку інформаційного суспільства. Однак зазначені заходи мають бути підтверджені санкціями адміністративно-правових норм – шляхом запровадження адміністративної відповідальності при прийомі на публічну службу осіб, які не володіють на достатньому рівні англійською мовою.

Непересічною подією у сфері вітчизняного інформаційного суспільства має стати введення для громадян України безвізового режиму. Для цього Україні слід виконати всі численні вимоги ЄС, зокрема забезпечити розгляд та прийняття проектів законів України: про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (реєстр. № 2492); про внесення змін до законів України «Про Національне антикорупційне бюро України» і «Про запобігання корупції» (реєстр. № 2494); про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо фінансування діяльності політичних партій (реєстр. № 2563); про внесення зміни до статті 87 Бюджетного кодексу України (реєстр. № 2564); про органи внутрішніх справ (реєстр. № 2561); про внесення змін до Кодексу законів про працю України.

Запровадження зони вільної торгівлі між Україною і ЄС є провідним напрямком розвитку вітчизняного інформаційного суспільства, що надає безмежні можливості для розвитку засад та інструментів інформаційного суспільства.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети і завдань дисертаційного дослідження, на основі здійснення аналізу загальноєвропейського та національного законодавства, досягнень адміністративно-правової науки та юридичної практики автором наведено теоретичне узагальнення й подано нове розв'язання наукового завдання щодо розвитку адміністративно-правових засад інформаційного

суспільства та запропоновано низку висновків, пропозицій і рекомендацій. Основні з них такі:

1. Доведено, що інформаційне суспільство як об'єкт адміністративно-правових відносин – це різноманітні блага у формі ефективного виявлення, фіксації та переробки інформації, технологій (персональні комп'ютери, інформаційні послуги та ін.), виробництва знань (наука, мистецтво, освіта та ін.), публічних технологій (електронний уряд, самоврядування, партії та вибори), інформаційної економіки (інформаційні товари й послуги, освіта, правова система, видавнича сфера, ЗМІ, комп'ютерне виробництво), культури інформаційного суспільства (цивілізовані правила подання, сприймання та користування інформацією), які становлять публічну цінність для споживачів інформаційних ресурсів, а також діяння суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення права фізичних та юридичних осіб на інформацію, свободи інформації та законних інтересів фізичних і юридичних осіб в інформаційному суспільстві, які здійснюються на основі адміністративно-правових норм.

2. Виявлено, що спеціальні принципи адміністративного права у сфері інформаційного суспільства – це основні вихідні, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб в інформаційному суспільстві. До таких основоположних засад слід віднести принцип людиноцентристського спрямування діяльності публічної адміністрації та зв'язаності публічної адміністрації міжнародним правом і національним законодавством під час їхньої негативної правової діяльності та низку принципів зобов'язальної ролі суб'єктів публічної адміністрації в системі інформаційного суспільства щодо якнайповнішого забезпечення прав, свобод та законних інтересів невіддільних фізичних і юридичних осіб.

3. Доведено, що адміністративно-правові аспекти прав людини в інформаційному суспільстві полягають у сукупності загальних (природних), міжнародних, конституційних і спеціальних адміністративних прав, негативних і позитивних можливостей фізичних і юридичних осіб в Україні, які має забезпечувати публічна адміністрація. До таких прав насамперед належать свобода слова, право на інформацію і звернення, право на таємницю кореспонденції, право кожного на свободу творчості, право допуску до інформації та право на приватність.

4. Доведено, що механізм адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційного суспільства – це змістовна (цілеспрямована на людину та її права) ознака та формальна, як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив публічної адміністрації на суспільні відносини інформаційного суспільства шляхом переведення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин у цій сфері, що здійснюваний за допомогою системи адміністративних засобів і форм з метою ефективного забезпечення інформаційних прав, зокрема права збирати інформацію, права зберігати інформацію, права вільно

використовувати інформацію і права поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб.

До елементів механізму адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційного суспільства належать: норми адміністративного права та їх зовнішнє вираження – джерела адміністративного права; спеціальні принципи діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства; адміністративно-правові відносини у сфері інформаційного суспільства; адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, яка забезпечує права і свободи в цій сфері; форми та методи діяльності суб'єктів публічної адміністрації та адміністративні процедури забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб в інформаційному суспільстві.

5. Доведено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства полягає в сукупності прав, обов'язків і відповідальності публічної адміністрації (передусім громадських об'єднань), які відповідно до законодавчо визначеної компетенції (обов'язкової чи факультативної) забезпечують права й законні інтереси фізичних і юридичних осіб у сфері інформаційного суспільства та мають право використовувати передбачені для них законодавством права.

6. Визначено, що форми діяльності публічної адміністрації у сфері регулювання інформаційної сфери – це зовнішнє вираження однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій загальної та спеціальної публічної адміністрації, здійснене в рамках режиму законності та компетенції для досягнення адміністративно-правової мети – публічного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства та держави у сфері інформаційного суспільства.

7. Адміністративно-правові аспекти передового європейського досвіду у сфері інформаційного суспільств полягають у тому, що вони базуються на концепціях інформаційної економіки, розвитку глобального ринку інформаційних послуг та електронної торгівлі, дотримання культурної самобутності та ідентичності, захисту права інформаційної інтелектуальної власності – шляхом розвитку цифрових мереж інтегрованих послуг, широкосмугових ліній зв'язку, мобільної телефонії, супутникового зв'язку, проведення інформаційних кампаній на засадах відкритої конкуренції, яка призводить до здешевлення інформаційних послуг і подолання технологічного розриву між країнами.

8. Доведено, що основними напрямками вдосконалення у сфері інформаційного суспільства в Україні є англізація, заходи щодо безвізового режиму між Україною та країнами-учасницями ЄС і запровадження зони вільної торгівлі між Україною і ЄС, активне проведення інформаційних компаній щодо протидії агресії «Рузького миру», створення ІТ-технологічних парків та ін., звільнення від ПДВ операцій зі створення, постачання, просування, реставрації та розповсюдження національного культурного

продукту й інформаційної промисловості та ІТ-технологій. Удосконалено статтю 15 Конституції України шляхом конкретизації відповідальності держави за розвиток і функціонування інформаційного суспільства, свободи преси, інших засобів масової інформації та Інтернету, зобов'язання висвітлювати через них відомості про стан справ у державі та дотримання прав і свобод громадян. Удосконалено законодавство в аналізованій сфері, зокрема частину 7 статті 212-3 «Порушення права на інформацію та право на звернення», яку слід викласти в такій редакції: «Незаконна відмова у прийнятті та розгляді звернення, невчасне надання відповіді або надання відповіді не по суті (формальної відповіді), інше порушення Закону України «Про звернення громадян» – тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Савюк М.Ф. Інформаційне суспільство, як об'єкт адміністративно-правових відносин / М.Ф. Савюк // «Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право» – 2014. – №29-2., Т.3. – С. 112-115;
2. Савюк М.Ф., Спеціальні принципи діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства / М.Ф. Савюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Право». – 2015. – Вип. 3-2 – С. 123–127;
3. Савюк М.Ф. Права людини в інформаційному суспільстві: адміністративно-правові аспекти / М.Ф. Савюк // Науковий вісник академії муніципального управління. Серія «Право». – 2015. – Випуск 2. – С. 108-112;
4. Савюк М.Ф. Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації які здійснюють захист прав людини в інформаційному суспільстві / М.Ф. Савюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Право». – 2014. – Вип. 5-2. – Т.4. – С. 117-121;
5. Савюк М.Ф. Административно-правовые основы информационного общества в Украине / М.Ф. Савюк // Научно-методический журнал «Право и Политика» (Кыргызская Республика). – №3. – 2015. – С. 94-95;
6. Савюк М. Ф. Правове регулювання інформаційної безпеки в Україні: науковий дискурс / М.Ф. Савюк // XII Всеукраїнська наукова конференція студентів і молодих вчених: «Молодь: освіта, наука, духовність» 21-22 квітня 2015 р., м. Київ. – С. 389-391;
7. Савюк М. Ф. Проблема інформаційної доступності людей з інвалідністю / М.Ф. Савюк // Міжнародна науково-практична конференція/ «Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації конвенції ООН Про права інвалідів» 18-19 листопада 2015 р., м. Київ. – С. 393-394;
8. Савюк М. Ф. Принципи діяльності публічної адміністрації у сфері інформаційного суспільства / М.В. Савюк // XIII Всеукраїнська наукова

конференція студентів і молодих вчених: «Молодь: освіта, наука, духовність» 12-14 квітня 2016 року, м. Київ. – С. 127-128.

АНОТАЦІЯ

Савюк М. Ф. Адміністративно-правові засади інформаційного суспільства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2016.

Дисертація присвячена розкриттю адміністративно-правових засад інформаційного суспільства. Визначено, що інформаційне суспільство як об'єкт адміністративно-правових відносин – це різноманітні блага у формі ефективного виявлення, фіксації та переробки інформації, технологій, виробництва знань, інформаційної економіки, культури інформаційного суспільства, які становлять публічну цінність для споживачів інформаційних ресурсів, а також діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення права фізичних та юридичних осіб на інформацію, свободи інформації та законних інтересів фізичних і юридичних осіб в інформаційному суспільстві, які здійснюються на основі адміністративно-правових норм.

Визначено систему принципів адміністративного права у сфері інформаційного суспільства як сукупність основних вихідних, об'єктивно зумовлених засад, на яких базується діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб в інформаційному суспільстві.

Досліджено механізм адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційного суспільства та його елементи.

Визначено адміністративно-правові аспекти передового європейського досвіду у сфері інформаційного суспільства та запропоновано основні напрямки вдосконалення означеної сфери в Україні. Запропоновано низку змін і доповнень до законодавства України.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформація, ІТ технології, інформаційний ресурс, обов'язки, права, захист прав людини, публічна адміністрація, державне управління.

Савюк М. Ф. Административно-правовые основы информационного общества. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – «Открытый международный университет развития человека «Украина», 2016.

Диссертация посвящена раскрытию административно-правовых основ информационного общества. Определено, что информационное общество как

объект административно-правовых отношений – это разнообразные блага в форме эффективного обнаружения, фиксации и обработки информации, технологий, производства знаний, информационной экономики, культуры информационного общества, составляющих публичную ценность для потребителей информационных ресурсов, а также деятельность субъектов публичной администрации по обеспечению права физических и юридических лиц на информацию, свободы информации и законных интересов физических и юридических лиц в информационном обществе, которые осуществляются на основе административно-правовых норм.

Определена система принципов административного права в сфере информационного общества как совокупность основных исходных, объективно обусловленных принципов, на которых базируется деятельность субъектов публичной администрации по обеспечению прав и законных интересов физических и юридических лиц в информационном обществе.

Доказано, что административно-правовой статус субъектов публичной администрации в сфере информационного общества – это совокупность прав, обязанностей и ответственности публичной администрации (прежде всего общественных объединений), которые в соответствии с законодательно определенной компетенцией (обязательной или факультативной) обеспечивают права и законные интересы физических и юридических лиц в сфере информационного общества и имеют право использовать предусмотренные для них законодательством права.

Исследован механизм административно-правового регулирования в сфере информационного общества и его элементы. К элементам механизма административно-правового регулирования в сфере информационного общества относятся: нормы административного права и их внешнее выражение – источники административного права; специальные принципы деятельности публичной администрации в сфере информационного общества; административно-правовые отношения в сфере информационного общества; административно-правовой статус субъектов публичной администрации, которая обеспечивает права и свободы в этой сфере; формы и методы деятельности субъектов публичной администрации и административные процедуры обеспечения прав свобод и законных интересов физических и юридических лиц в информационном обществе.

Определены административно-правовые аспекты передового европейского опыта в сфере информационного общества и предложены основные направления совершенствования указанной сферы в Украине. Предложен ряд изменений и дополнений в законодательство Украины.

Ключевые слова: информационное общество, информация, IT технологии, информационный ресурс, обязанности, права, защита прав человека, публичная администрация, государственное управление.

ABSTRACT

M.F. Savuk Administrative and legal foundations of the information society. – as manuscript.

A thesis for the degree of Candidate of Legal Sciences with specialization 12.00.07 – Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law. – Open International University of Human Development «Ukraine», Kyiv, 2016.

The dissertation reveals to the administrative and legal framework of the information society. Determined that the information society as the object of administrative legal relations – is a variety of benefits in the form of effective detection, recording and processing of information, technology, manufacturing expertise, information economy, the culture of information society, constituting a public value to consumers of information resources and activities of the public administration to secure the right of individuals and entities to information, freedom of information and the legitimate interests of individuals and businesses in the information society, carried out on the basis of administrative law.

The system of administrative law principles in the field of Information Society as a set of fixed output, caused by objective principles underlying the activities of the public administration to ensure the rights and lawful interests of individuals and businesses in the information society.

Defined administrative and legal aspects of best European experience in the field of information society and by applying the basic directions of improvement of this domain in Ukraine. A number of changes and additions to the Law of Ukraine.

Key words: information society, information, IT technology, information resources, responsibilities, rights, human rights, public administration, public administration.